

Kraljevine SHS. U toku prvih nekoliko meseci on je živeo u Nišu, Kruševcu, boravio je u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani, gde je na novom univerzitetu, na kojem su svoje mesto našli i drugi ruski profesori, uspeo da nastavi predavačku i naučnu karijeru. U memoarima Bubnov ističe da „ruska nauka u licu ruskih profesora nije bila slabo predstavljena u Ljubljani, a neki od njih su čak imali veoma veliki autoritet u svojim specijalnostima i napisali su niz radova u emigraciji na ruskom, srpskohrvatskom i slovenačkom jeziku“. Godine 1924. Nikolaj Mihajlovič je po lokalnim zakonima penzionisan, ali ga kolege nisu zaboravile. Dosta je radio na podršci ruskim naučnicima i bavio se društvenom delatnošću. Veoma toplo se seća svog 70. rođendana 1928. godine, koji je proslavljen u svečanoj sali Ljubljanskog univerziteta u prisustvu rektora, dekana Filozofskog fakulteta i, čak, gradonačelnika Ljubljane. Nažalost, poslednji zapis koji je pribeležio Bubnov po svemu sudeći se odnosi na 18. oktobar 1941. tako da nije pokriven period okupacije tog dela Jugoslavije od strane Italije.

Raduje činjenica da su uspomene proslavljenog ruskog naučnika, poznatog u krugovima evropskih medievista, postale dostupne širokom krugu čitalaca u 160. godini od rođenja Nikolaja Mihajloviča Bubnova.

Vladimir Sergejevič Putjatin
(s ruskog preveo Momir Ninković)

Ratomir Milikić, IZMEĐU EVROPE I NESVRSTANOSTI: JUGOSLAVIJA I SAVET EVROPE: 1960–1980, Beograd, Institut za savremenu istoriju, 2017, 244.

Monografija dr Ratomira Milikića, naučnog saradnika u Institutu za savremenu istoriju, svojevrsni je nastavak interesovanja autora za temu odnosa Jugoslavije i Saveta Evrope (SE). Struktura knjige se bazira na hronologiji, a njen centralni deo obuhvata dve decenije koje autor odvojeno proučava. U predgovoru autor iznosi i cilj monografije, koji se ogleda u produbljanju razumevanja spoljne politike u vreme Hladnog rata. U uvodnom delu objašnjava ulogu i strukturu Saveta Evrope, a potom i specifičnosti Jugoslavije u ovom periodu dajući kratak hronološki pregled odnosa Jugoslavije i SE.

Prva celina naslovljena je *Nesvrstani na prvom mestu 1960–1971*. Njen početak uglavnom govori o pogledima Saveta Evrope i Zapa-

da na prilike unutar Jugoslavije tokom 60-ih, gde je naročit akcenat na okolnostima važnim za saradnju SFRJ i SE. Posle kratkog dela o odnosima Jugoslavije i evropskih socijalista autor prelazi na razvoj nesvrstaniosti kao pravca u jugoslovenskoj spoljnoj politici, gde se naročito izdvaja samit u Beogradu 1961. Posle hronološkog pregleda sastanaka i skupova nesvrstanih od 1955. do 1989, sledi razmatranje položaja Jugoslavije u svetu krajem 50-ih i početkom 60-ih godina. Sa posebnom pažnjom analizira prilike u Jugoslaviji tokom 60-ih, pre svega pitanje Ustava iz 1963, decentralizacije zemlje i nacionalnih odnosa. Pošto je odnose Jugoslavije i Saveta Evrope tokom 60-ih godina stavio u kontekst približavanja SE istočnoevropskim zemljama u tom periodu, Milikić daje kratak hronološki pregled odnosa Jugoslavije i Evropske ekonomske zajednice (EEZ) tokom 60-ih godina. Pri tome, posebno ističe odnose Jugoslavije i Saveta Evrope 60-ih u kontekstu približavanja SE istočnoevropskim zemljama.

Na početku druge celine, *Ponovna saradnja u poslednjoj deceniji Titove vladavine 1971–1980*, autor potencira značaj angažmana SFRJ pri OEBS-u, naročito u vremenu osnivanja ove organizacije 1975. godine. Autor i ovde izlaže prikaz stanja u SFRJ, posmatrajući ga ne samo iz jugoslovenskog već i iz sovjetskog i zapadnog ugla. Od svih pitanja naročito se ističu tzv. hrvatsko proleće, smena liberala u Srbiji, Ustav iz 1974, ekonomska situacija. Posle hronološkog pregleda odnosa EEZ i SFRJ tokom 70-ih, autor ponovo razmatra odnose Jugoslavije i OEBS-a. Nakon kratkih konstatacija o položaju Jugoslavije u novim političkim prilikama u drugoj polovini 70-ih, bavi se događajem koji je imao veliki značaj za odnose Saveta Evrope i SFRJ. Reč je o poseti Miloša Minića, saveznog sekretara za spoljne poslove, Parlamentarnoj skupštini SE 1975. Pri tome, Minićeva poseta je analizirana na bazi izvora nastalih radom SE i izvora jugoslovenske provenijencije. Poseta je uzvraćena već 1976. dolaskom generalnog sekretara Saveta Evrope Kana Akermana u Jugoslaviju. Autor teži da ovu posetu, kao i posetu Minića PSSE, posmatra – osim iz ugla odnosa Saveta Evrope i SFRJ – i iz ugla uloge Jugoslavije u OEBS-u i Pokretu nesvrstanih. Kao i u razmatranju ranijih odnosa Saveta Evrope i SFRJ, Milikić donosi zaključke o značaju ove posete. Dalji razvoj odnosa Saveta Evrope i SFRJ ilustruje primer međuparlamentarne saradnje koja je započela 1977. posetom

predsednika Komiteta za spoljnu politiku Savezne skupštine SFRJ Mihaila Javorskog PSSE. Ističući na kraju značaj odnosa Saveta Evrope i SFRJ Milikić drugu celinu završava prilogom o obraćanju Miloša Minića u Parlamentarnoj skupštini SE 28. januara 1975.

Monografija Ratomira Milikića je plod višegodišnjeg izučavanja odnosa Jugoslavije i Saveta Evrope. Najveći značaj knjige ogleda se u njenom doprinosu razumevanju kompleksnosti spoljne politike socijalističke Jugoslavije u svim izazovima Hladnog rata od 1960. do 1980, gledano kroz odnose Jugoslavije sa Svetom Evrope i Pokretom nesvrstanih. Ona predstavlja i veoma solidan uvod u celokupnu spoljnu politiku Jugoslavije u datom periodu, zbog čega početnicima ali i iskusnim istraživačima na ovom polju historiografije može biti vrlo korisna. Važnost prikazivanja unutrašnjeg stanja u Jugoslaviji u ovom periodu ogleda se pre svega u razumevanju odnosa Jugoslavije i Saveta Evrope. Naročito ako se uzmu u obzir tekovine na kojima počiva SE, poput demokratije i slobode govora, gde između ostalog treba tražiti razlog zbog kojeg Jugoslavija nikad nije postala punopravna članica Saveta Evrope, ostavši na nivou tehničke saradnje sa ovom organizacijom. U svom istraživanju autor je koristio objavljenu i neobjavljenu arhivsku građu, domaće i strane provenijencije (francusku, američku, britansku), štampu, periodiku i sećanja. Vredan je pomena i širok spektar domaće i strane literature korišćen u izradi dela.

Miloš Čorbić

Арпад Хорњак, СУСРЕТИ И СУКОБИ: ОГЛЕДИ О СРПСКО-МАЂАРСКИМ ОДНОСИМА, Београд, Clio, 2017, 387.

Malo je historiografskih radova (knjiga, člana, rasprava) u Mađarskoj i na mađarskom jeziku u kojima se razmatraju mađarsko-jugoslovenski politički i drugi odnosi od kraja 19. do polovine 20. veka. Jedan od retkih mađarskih istoričara koji se bavi mađarsko-jugoslovenskim odnosima u tom periodu jeste prof. dr Arpad Hornjak sa Filozofskog fakulteta Univerziteta u Pečuju. Svoja historiografska viđenja, od početka ovog veka pa do sada, iznosio je u više članaka i rasprava. Većinu takvih historiografskih radova, prevedenih sa mađarskog na srpski jezik, sabrao je u knjigu pod nazivom *Susreti i sukobi: ogledi o srpsko-*

mađarskim odnosima u izdanju beogradske izdavačke kuće Clio.

Mada autor za svaki ogled u knjizi iskazuje u okviru kojeg programa istraživanja je nastao i od koje ustanove je dobio materijalnu podršku, ni za jedan od njih ne navodi originalan naziv članka i publikaciju u kojoj su objavljeni na mađarskom jeziku (zbornik, časopis i dr.); kao da time hoće da mu se veruje na reč i da se to ne mora proveravati. To, međutim, nije dobar način za uverljivost da tekstovi prevedeni na srpski jezik odgovaraju izvorniku (originalu) na mađarskom jeziku.

Osim predgovora autora i osvrta (kao pogovora) njegovog recenzenta dr Zorana Janjetovića, 15 članaka u knjizi je raspodeljeno u tri poglavlja: I. *Novi poredak* (4 članka), II. *Spoljni poslovi* (8) i III. *Slika severnog suseda* (3). Uviđa se izostanak autorovog osvrta na delovanje u Mađarskoj i Jugoslaviji brojnih mađarskih nacionalističkih, većinom iredentističkih organizacija, prvenstveno u periodu između dva svetska rata, što je dobrim delom uticalo na stalno podozrenje jugoslovenskih vlasti prema mađarskim režimima.

U radovima prvog poglavlja autor je razmatrao situaciju u Mađarskoj između dva svetska rata, naročito ističući stresno stanje mađarske nacije proisteklo iz, za nju, tragičnih događanja i spoznaje o gubitku rata i svodenju Mađarske iz vremena Austro-Ugarske na oko 1/3 Trijanonske Mađarske. Pri tome je posebna pažnja usredsređena na sledeća pitanja: privremeno srpsko vojno i administrativno zauzimanje južnih oblasti Mađarske – Baranje, Bačke i Banata i stanje uprave u njima; proces evakuacije jugoslovenskog vojnog i civilnog aparata sa delova Baranje, Bačke i Banata i uspostavljanje granice Mađarske i Jugoslavije po odredbama Trijanonskog mirovnog ugovora. Po nečemu autor smatra da je, sprovođenjem odredaba Trijanonskog mirovnog ugovora, u Južnoj oblasti (jugoslovenskim delovima Baranje, Bačke i Banata, tj. Vojvodine) nastala „promena imperije“ (!?), mada ni Jugoslavija ni Mađarska nisu bile imperije. Mađarska nacionalna manjina u Jugoslaviji postala je glavni predmet pažnje u odnosima obe države – Mađarske i Jugoslavije. Autor smatra da je mađarska nacionalna manjina u Jugoslaviji bila zapostavljena, naročito neučestvovanjem u sprovođenju agrarne reforme, kao i u mogućnosti slobodnijeg političkog organizovanja u vidu Mađarske partije. Problem dvovlasništva, koji se nametnuo uspostavljanjem jugoslovensko-mađarske granice, obostrano je pritiskao odnose dve države, čijem rešavanju se pristupalo do